

การฟื้นฟูหลังน้ำท่วม

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

น้ำท่วมจะหนักหนาสาหัสกว่าที่ได้เกิดขึ้นแล้วหรือไม่ ไม่มีใครรู้เพราะเชื่อว่าไม่มีใครรู้จริงในเรื่องน้ำในครั้งนี้อย่างไรก็ดีสิ่งที่แน่นอนก็คือความเสียหายเหลือคณานับบ้างก็ว่าถึง 7-8 แสนล้านบาท ซึ่งก็ไม่มีใครรู้อีกเช่นกันว่าใกล้เคียงความจริงแค่ไหน

โลกของเราในปัจจุบันมันซับซ้อน ลึกลับ มีดดำ เกินกว่าที่จะเข้าใจได้ง่าย ๆ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่บอกว่าบ้านท่านสูงกว่าน้ำกี่เมตร น้ำจะมีโอกาสท่วมหรือไม่ก็ไม่มี ความหมายมากนัก ความสูงจากระดับน้ำทะเลอย่างเดียวมิได้เป็นตัวแปรที่จะบอกว่าน้ำมีโอกาสท่วมบ้านหรือไม่ ระยะทางใกล้ห่างแหล่งน้ำที่มีประตูละบายน้ำที่สามารถควบคุมน้ำได้ การป้องกันน้ำท่วมของตนเองและบริเวณใกล้เคียง การเมืองระดับชาติ และท้องถิ่นเกี่ยวกับการปล่อยน้ำ ฯลฯ

น้ำท่วมบ้านไม่ว่ามากน้อยเพียงใดอาจเป็นสิ่งที่กำลังจะเป็นอดีตของหลายคนและอาจเป็นอดีตหรืออนาคตของประเทศก็ได้ ผู้คนได้พูดถึงน้ำท่วมกันมากแล้ว ผู้เขียนขอพูดถึงอนาคตหลังน้ำท่วมบ้าง

การแก้ไขปัญหาครั้งนี้สร้างความปวดหัวให้แก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างมาก แต่ถ้าเปรียบเทียบกับการฟื้นฟูหลังน้ำท่วมแล้ว ปัญหาแรกจะเปรียบได้กับสิ่วเม็ดเล็กกับฝูที่เดียว

ในการฟื้นฟูหลังน้ำท่วม ภาครัฐต้องคำนึงถึงอย่างน้อย 4 ประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ (1) การฟื้นฟูทางกายภาพ (2) การสร้างงานและสร้างรายได้ (3) การฟื้นฟูความเชื่อมั่นในประเทศไทย (4) การฟื้นฟูขวัญและกำลังใจของคนไทย

ในประเด็นแรก นำท่วมทำลายถนน กัดเซาะสิ่งก่อสร้างทั้งหลาย ทำลายความงดงาม สร้างความสกปรก สร้างปัญหาสาธารณสุข ฯลฯ สภาพเหล่านี้ต้องถูกแก้ไขเพื่อให้สามารถกลับสู่สภาพเดิมได้อย่างรวดเร็วที่สุด

ต้นทุนด้านโลจิสติกส์โยงใยกับการเดินทางและการขนส่งเป็นอย่างมาก การซ่อมแซมถนนและหนทางการคมนาคมไม่ว่าด้วยรถไฟหรือเรือเป็นสิ่งที่ต้องรีบดำเนินการ

ความสะดวกเรียบร้อยเป็นระเบียบ ความงดงามของถนนหนทาง บ้านเรือนจะกลับคืนมาได้เพื่อสื่อความเป็นปกติสุขก็ด้วยการทุ่มเทแรงงาน และทรัพยากรอย่างมากมายของภาครัฐ งานในส่วนนี้ต้องใช้เงินอย่างสร้างสรรค์ และโปร่งใสอีกนับแสนล้านบาท

ประเด็นที่สอง การสร้างงานและรายได้โยงใยกับการใช้จ่ายของภาครัฐเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ภาครัฐจำเป็นต้องทุ่มเทเงินอีกนับแสน ๆ ล้านบาท ตลอดจนการยกเว้นภาษีเพื่อสนับสนุนการลงทุนจากต่างชาติ และสนับสนุนการฟื้นคืนตัวของโรงงานอุตสาหกรรมที่โดนน้ำท่วมในหลายนิคมอุตสาหกรรม

SME's และธุรกิจนอกระบบ (non-formal sector เช่น ขายลูกชิ้นปิ้ง ไก่ย่าง ขายของทำยารถ รถกระบะขายกับข้าว ฯลฯ) คือหัวใจของการฟื้นฟูชีวิตของคนชั้นกลางที่มีจำนวนนับล้านคน เลือดฝอยของเศรษฐกิจเหล่านี้ต้องได้รับการฟื้นฟูหลังจากได้สูญเสียเครื่องมือทำมาหากินและรายได้ระหว่างน้ำท่วม การให้โอกาสลูกชิ้นยี่นอีกครั้งของธุรกิจเล็ก ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งยวดของสังคมไทย

ประเด็นที่สาม การฟื้นฟูความเชื่อมั่นในประเทศไทย เราคงต้องยอมรับกันว่าคนไทยและคนต่างชาติได้เห็นการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่ขาดประสิทธิภาพทั้งของภาครัฐและศูนย์ศปก. ได้เห็นความขบขันที่นายกรัฐมนตรีต้องเป็นผู้ลงมัตตสินปัญหาการเปิดประตูระบายน้ำ ได้เห็นการขาดความประสานงานอันเนื่องมาจากปัญหาการขาดการนำของภาครัฐ ได้เห็นการเย้ยหยันในระยะต้นของผู้ถูกกระทบอย่างกระท่อนกระแท่น และเหนือสิ่งอื่นใดประชาชนไม่เชื่อถือข้อมูลที่รัฐให้ (ถ้ามี) ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการฟื้นฟูแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมและอย่างเฉียบพลันเพื่อให้คนเหล่านี้เกิดความเชื่อมั่นในประเทศไทยอีกครั้ง ถ้าผู้คนขาดความเชื่อมั่นในความสามารถ

ของภาครัฐและของคนไทยด้วยกันเองในการแก้ไขปัญหาแล้ว ปัญหาอื่น ๆ จะตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจหรือสังคม หรือการเมือง

ประเด็นที่สี่ การฟื้นฟูจิตใจของคนไทย ภาพผู้คนลำบากแสนสาหัส (เช่น อยู่ภายใต้รอยยิ้มและความอดทน) ของผู้ประสบอุทกภัย เห็นกันโดยทั่วไปในโทรทัศน์ คนไม่ต่ำกว่า 5-6 ล้านคนถูกระทบโดยอุทกภัยครั้งนี้

ปัญหาด้านจิตใจที่เกิดขึ้นนั้นมีได้เกิดเฉพาะกับผู้ประสบอุทกภัย แต่เกิดขึ้นกับผู้ที่ได้เห็นหรือมีประสบการณ์เกี่ยวพันด้วยโดยตรงและโดยอ้อม ประสบการณ์เหล่านี้บ่อนเซาะความหวัง สร้างความหวาดหวั่นไม่มั่นใจและไม่มั่นคงในชีวิต

ผลในด้านจิตวิทยาเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อผลิตภาพ (productivity) หรือความสามารถในการผลิตของแรงงานแต่ละหน่วย งานวิจัยสนับสนุนเรื่องนี้มีมากมายและชี้ให้เห็นว่าผลิตภาพซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความกินดีอยู่ดีของแต่ละสังคม ต้องการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมซึ่งได้แก่ความรู้สึกมั่นคงในชีวิต

ทั้ง 4 ประเด็นข้างต้นเป็นการบ้านสำคัญของสังคมไทย รัฐบาลต้องเป็นผู้นำและประสานให้เกิดคำตอบ และมีการนำคำตอบไปปฏิบัติอย่างจริงจังและอย่างเห็นผล

คำตอบไม่ใช่เงินจำนวนมหาศาลที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา เงินเป็นเพียงเงื่อนไขจำเป็น (necessary condition) แต่ไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ (sufficient condition) ในการฟื้นฟู 4 ประเด็นข้างต้น

การร่วมแรงร่วมใจของคนไทยทุกภาคส่วนโดยเฉพาะชุมชนในการฟื้นฟูประเทศไทยหลังอุทกภัยมีบทบาทสำคัญยิ่ง คำถามก็คือภาครัฐที่เป็นผู้นำจะทำอย่างไรให้ทุกภาคส่วนเกิดการร่วมแรงร่วมใจ ไม่รู้สึกว่ามีเขามิเรา ไม่มีความระแวงว่าจะ เป็น “กั๊ก” เพื่อสร้างผลประโยชน์ทางการเมืองให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

โครงการประชานิยมสุดชั่วทั้งหลายต้องถูกทบทวนเพราะค่าใช้จ่ายของมันบวกค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูของภาครัฐหลังน้ำท่วมอาจสูงเกินกว่าความสามารถของสังคมเรา หากคือสิ่งที่จะเป็นผลเสียในระยะยาวต่อไปอีกหลายชั่วคน
